

Головна роль у процесі формування екологічної компетентності молодих поколінь належить школі, оскільки саме в цьому віці відбувається формування основ екологічної культури, екологічного мислення, цілісного світогляду, системи переконань, що здійснюють вплив на потреби і прагнення людини [1].

На формування екологічної компетентності, яка є складовою наукової картини світу учнів, у першу чергу, впливають екологічні знання і досвід практичної діяльності в довіллі. Якщо людина нічого не знає про об'єкт, вона буде ставитися до нього байдуже. Екологічні знання сприяють формуванню свідомого ставлення до навколишнього світу, природи та закладають основи екологічної свідомості. Екологічні знання, що набувають учні, формуються під впливом екологічної інформації, яку вони отримують на уроках із природничих предметів. Наприклад, на уроках біології вони дізнаються про необхідність збереження рослин і тварин, занесених до Червоної книги України, зокрема про збереження першоцвіту, який щовесни знищується тоннами; на уроках хімії – про перенасичення ґрунтів та природних водойм нітратами внаслідок невмілого користування добривами, забруднення довкілля продуктами хімічної і нафтохімічної промисловості; на уроках фізики – про спроби побудови атомних електростанцій у сейсмічно активних зонах; на уроках географії – про випадки нерационального використання природних ресурсів, виснаження малих річок, обвали ґрунту тощо.

Для формування цілісних знань учнів про природу на основі загальних закономірностей природи і її раціонального використання вчителі повинні давати учням на уроках з природничих дисциплін такі завдання, які розкривають міжпредметний зміст навчального матеріалу та відображають фактичні і теоретичні знання суміжних предметів. Наявність різноманітних творчих завдань надасть можливість учням самостійно здобувати знання, засвоювати уміння і навички, інтегрувати знання з різних навчальних предметів у процесі пізнавальної і практичної діяльності. На уроках, під час обговорень, дискусій, конференцій, захистів наукових проєктів з охорони навколишнього середовища з використанням знань з фізики, хімії, математики, літератури тощо, формується переконання в тому, що до природи треба ставитися відповідально, берегти все живе; розв'язувати екологічні проблеми можна тільки спільними зусиллями, на основі знань законів природи і загальних закономірностей природи.

Екологічна компетентність школяра формується під час його безпосереднього спілкування з природою – спостереження, трудової та дослідницької діяльності впродовж усього шкільного життя. У шкільній практиці поширені різноманітні методи і форми навчання, що сприяють активізації творчої діяльності учнів, а саме: екологічні задачі, ігри, вікторини, конкурси, проєкти екологічного спрямування та екологічні акції, які мають природоохоронне значення і дозволяють формувати основи екологічної компетентності на засадах включення учнів у різні види діяльності: практичну, інтелектуальну і естетичну.

Також одним із прийомів формування екологічної компетентності учнів на уроках природничих дисциплін є використання літературних образів, які позитивно впливають на душу і почуття учнів, відкривають для них красу природи, вчать дбайливо ставитися до неї. Якщо вчитель вміє яскраво, емоційно, зацікавлено подати навчальний матеріал, то жоден учень не залишиться байдужим до його предмету. Завдання до віршів допомагають учням самостійно розглянути вплив людини на навколишнє середовище і його наслідки, спонукає замислитися над розв'язанням складних екологічних проблем.

Таким чином, екологічна компетентність виступає як інтегрований показник творчої спрямованості поведінки і діяльності дитини щодо природи. Володіння цілісними, інтегрованими знаннями сприяє вихованню громадян з високим рівнем інтелекту та соціальної зрілості, екологічної компетентності та екологічної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левків С.П. Формування екологічної компетентності учнів на уроках біології // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць / за заг. ред. д.п.н., проф. С.С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н.М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014.
2. Маршицька В.В. Сутнісні характеристики екологічної компетентності учнів початкової школи // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Київ, 2005. – Кн.2. – Вип.8. – С. 20-24.
3. Навчальні програми для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів (чинні з 1 вересня 2018 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.

ІДЕЇ МОДЕЛІ ОСВІТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «ДОВКІЛЛЯ» В НОВІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Гуз К.Ж.

The paper raises a question of possibility and expediency of the course “Dovkillya” (adapted to the State Standard of the New Primary School) for usage in Ukrainian schools.

Нова українська школа дає більше можливостей реалізувати ідеї освіти сталого розвитку «Довкілля» в початковій школі, ніж це було до 2018 року. Такі ідеї моделі, як формування цілісного світорозуміння учнів початкової школи, їхньої наукової картини світу та життєствердного національного образу світу, компетентності виконувати будь-яку роботу з найменшою витратою енергії, що є умовою вирощення майбутніх успішних економістів, їхньої екологічної свідомості, а головне – щасливого людей завдяки систематичному спілкуванню з природою [1, с. 59] в Новій початковій школі можуть розкриватися перед учнями під час трьох уроків щотижня. У початковій школі у 2000–2014 рр. предмет «Довкілля» вивчався 1–2 години на тиждень. У рекомендованій МОН України програмі на інтегрований курс «Довкілля» для 1–2 класів відводиться 105 годин на рік. Навчальна програма охоплює природничу, громадянську та історичну, соціальну та здоров'язбережувальну освітні галузі відповідно до Державного стандарту НУШ. Програма і створений відповідно до неї підручник «Довкілля» дозволяють вчителю виконати наступні завдання: засвоєння учнями системи знань про соціоприродне та культурне середовище життя (довкілля) і людину як його невід'ємну складову, взаємозв'язок людини та її етносоціоприродного, суспільного, культурного та створеного людиною предметного довкілля. Система знань базується на

відкритих учнями під час уроків у довшій найзагальніших зв'язках у середовищі життя, які втілюються в змісті загальних закономірностей – закономірності збереження, спрямованості процесів до рівноважного стану, періодичності процесів у середовищі життя.

Більшість освітніх систем країн Європейського Союзу планують вивчення учнями початкової школи предмету «Довкілля» (Бельгія, Болгарія, Греція, Іспанія, Кіпр та ін.) або подібних до нього за змістом (суспільствознавство та природознавство, знання про довкілля, природа і суспільство та ін.) [3, с. 271–318].

Курс «Довкілля» глибоко національний не тільки за змістом (значну частину його обсягу складають відомості з українознавства), а й за формами навчання: програмою передбачено проведення систематичних уроків у довшій, під час яких учні спостерігають його стан. Ці уроки доцільно по можливості проводити у свята народного календаря, адже з ними пов'язано найбільше народних прикмет, які діти використовують для передбачення стану навколишнього середовища.

Перебування дітей на уроці в довшій може тривати 10–20 хвилин, а решта уроку відбувається в шкільному приміщенні. На уроках у довшій діти спостерігають і досліджують середовище, в якому живуть, перевіряють народні прикмети, пов'язані з погодою та змінами у тваринному і рослинному світі, можуть звертатися до народних звичаїв та ігор. Відмітимо, що формування життєствердного національного образу світу початківців як особистісно значущої системи знань про середовище життя, в основі якої лежать загальні закономірності науки та закон любові дітей до рідної землі (малої батьківщини, яка породила дитину) разом із системою уроків у довшій входить до архетипів української нації. Архетипи – це наскрізні символічні структури, які є на всіх етапах розвитку тієї чи іншої нації від початку і до нашого часу. Серед них С.Б. Кримський називає кардіоцентризм, тобто філософію серця, спілкування з природою як умова щастя людини. «Якщо у вас депресія і ви залишаєтесь дома – вона у вас посилиться. Вийдіть у ліс, у поле, до моря... І перед тим, що вище вас, що є абсолютним, перед чим ви можете преклонити коліна, вам стане легше» [1, с. 59].

Багаторічний досвід спостереження за учнями, які вивчали «Довкілля», показав, що уроки серед природи належать до найулюбленіших. Завдяки систематизації знань на основі загальних закономірностей у дітей в період формування фундаментальних структур мислення формується природовідповідно високий інтелект, який можна охарактеризувати високими коефіцієнтами IQ, EQ, LQ, де EQ – коефіцієнт емоційного інтелекту, LQ – коефіцієнт інтелекту любові [1, с. 103–105]. Два останні коефіцієнти інтелекту неможливо формувати у роботів, яким пророкують зайняти значне місце в житті людей майбутнього. Земля має залишатись планетою людей. І тому маємо врахувати те, до чого прагнув ще І.Г. Песталоцці – «розпочати навчання дитини в школі із споглядання природи». Він писав: «Земна людина стає ангелом, коли вона використовує близькі своєму фізичному існуванню стимули для досягнення мудрості; вона стає дияволом, коли вона зневажає ці стимули...» [2, с. 331].

Зараз багато говорять і пишуть про боротьбу з жорстокістю дітей, бо «створили школу так, як повелів їм диявол. Дитина любить природу, через те її замкнули в чотирьох стінах. Вона не може сидіти без руху – її прирекли на нерухомість», – писав Адольф Фер'єр (Швейцарія, початок XIX ст.) [1, с. 126].

З огляду на те, що еліта планети – Римський клуб – проголосила Нове століття віком Нової освіти, головним пунктом якої буде цілісний світогляд молодих поколінь, можна зробити висновок про необхідність курсу «Довкілля» в Новій початковій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грамматика любви : [науково-публіцистичне видання] / укладач В.Р. Ільченко; під редакцією В.Р. Ільченко та В.А. Продаєвича – Полтава, Одеса: 2017 – 304 с.
2. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения: в 2-х т. – М.: Педагогика, 1981 – Т.1. – 214 с.
3. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX – початок XXI ст.): монографія. – К.: Богданова А.М., 2009. – 404 с.

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Гурин К. С.

Didactic game as a mean of activation of cognitive and educational activity is a specific form of organization of educational process with the use of game and game elements at the lessons. It's purpose is to create the conditions in which a pupil has an opportunity to develop speaking skills, learn how to analyze information and how to solve difficult situations, which is very important for the development of an individual.

Питання про те «Як навчати?» особливо актуальне нині, оскільки школа повинна готувати своїх випускників до життя, до досягнення успіхів в ньому, до правильної поведінки в природі, суспільстві, державі, на виробництві. Навчання в школі повинно прищепити учням уміння ставити на початку своєї діяльності мету, знаходити раціональні шляхи її досягнення, добиватися успіхів в цій діяльності.

Донедавна кінцевою метою шкільної освіти був випускник, який опановував у межах програми певні знання, набув умінь та навичок. Нині пріоритетним стає оволодіння оперативними інтелектуальними вміннями, а не здобуття знань як таких. Постійне зростання обсягів інформації на даний час вимагає перегляду діючих методик викладу предметів в школі, тому єдиним раціональним і результативним рішенням вчителя є використання перспективних засобів навчання.

Це вимагає від педагогічної науки перегляду та подальшого дослідження ряду проблем, зокрема, підвищення ефективності викладання всіх навчальних дисциплін, зокрема і інформатики. Однією з умов ефективності начального процесу на уроках інформатики є підбір методів навчання.

Психолого-педагогічні особливості та навчальні можливості дидактичної гри, інтерес дітей до них зумовлюють необхідність включити ігри у навчальний процес у школах у поєднанні з іншими методами навчання.

Більшість праць з проблемами дидактичної гри виконано на матеріалах молодшої та середньої ланки